

РАДІОНОВА Л. О., кандидат філософських наук, доцент

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

ПАРТИСИПАТИВНА МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ МІСТОМ

Реформа децентралізації влади, яка проходить сьогодні в Україні, зумовила потребу у формуванні такої системи управління, яка б найбільшою мірою відповідала сучасним завданням розвитку країни. Однією з підстав управління містом в умовах децентралізації влади є партисипативність. Важливо відмітити, що окрім очевидної проблеми участі жителів (кінцевих користувачів), під цим мається на увазі залучена участь усіх сторін процесу, тобто адміністрації, представників бізнесу і фахівців з усіх галузей міського господарства.

Суть цього принципу полягає в тому, щоб на самому ранньому етапі ознайомити усі сторони процесу з думками і цінностями один одного. Інакше будь-який проект, що реалізовується в умовах міського середовища, якими є практично усі сучасні проекти, буде приречений на обструкцію з боку жителів, що не довіряють ні цілям адміністрації, ні цілям бізнесу.

Однією з найважливіших особливостей партисипативного проектування є можливість диференційованого підходу. Його суть полягає у відмові від орієнтації на абстрактного середнього користувача, оскільки у результаті такої користувач виявляється не схожий ні на яку окрему живу людину. Це дозволяє проектувати місця і простори для різних соціальних груп, не приводячи їх до конфліктів між собою і даючи кожній групі шанс реалізувати свої потреби в місті з комфортом і у безпеці.

У цьому контексті ефективно «працює» теорія поколінь. Теорія поколінь – це нове, таке, що інтенсивно розвивається і практично застосовується вчення. Рушійною силою історичних подій багато хто вважає зміну поколінь (О. Конт, Дж. Милль, Г. Феррарі, О. Лоренц).

Альтернативна точка зору, згідно якої зміна поколінь є наслідком історичного процесу, була уперше чітко сформульована німецьким філософом В. Дильтеєм у працях, опублікованих у 60–70-і роки XIX ст. Існує багато різних точок зору у визначенні поняття «покоління». У цьому дослідженні під поколінням розумітимемо сукупність однолітків зі схожими цінностями, що формуються в певний історичний період під впливом одних подій і дією схожих соціальних норм [1].

Таким чином, окрім демографічної, історичної, хронологічної і символічної детермінант в розгляд буде включений аксиологічний підхід до диференціації поколінь. У такому контексті теорія поколінь розглядалася американськими вченими Нейлом Хоувом і Вільямом Штраусом [2]. В основі цієї теорії – цінності людей, саме цінності і їх схожість, а не вік, який формує і визначає покоління. Розрізняють: «мовчазне» покоління (1923–1943 роки народження), покоління «бейбі-бумерів» (1943–1963 роки народження), покоління X (1963–1983), покоління Y (1983–2000) і покоління Z (2000–2020). Як знання цінностей різних поколінь може вплинути на управління містом?

Наприклад, представники покоління «бейбі-бумерів», по-перше, хочуть масово спробувати себе в нових видах спорту. По-друге, багато хто з них регулярно відвідує фітнес-зали і підтримує хорошу форму. Для бізнесу це має величезну кількість нових запитів: персональні тренери, інструктори, які уміють працювати із цією віковою аудиторією, адаптуючи програми під фізіологічні і психологічні особливості бейбі-бумерів, при цьому ставлячись до них як до активних людей. Відповідно, в містах, на підприємствах найближчим часом необхідно створити величезну кількість

нових курсів, адаптованих під потреби бейбі-бумерів, – щоб допомогти їм інтегруватися у навколишній світ. До речі, такими фахівцями можуть бути зовсім молоді хлопці – студенти. Бейбі-бумери пишаються своєю молодістю: з будзагонами, походами, КВНами, а також 90-ми – коли вони відчували приплив енергії, були активними у бізнесі.

Зараз, в XXI ст., вони хочуть про це розповідати, ділитися досвідом, виступати як представники для молоді. На різних рівнях – в компаніях і організаціях, де вони працювали, на рівні міста і регіону. Вони-то готові. Питання в тому, чи готове місто включати бейбі-бумерів у свою роботу? Адже вони можуть навіть будучи на пенсії працювати як волонтерами, так і збирати історію підприємств, проводити екскурсії історичними місцями, які їм знайомі не з чуток, навчати молодих.

На прикладі тільки одного покоління бейбі-бумерів, а саме це покоління складає велику частину населення сьогоденних малих міст України, бачимо, що в управлінні містом неможливо не враховувати цей потенціал. Майже кожен шостий житель Харківської області – літній: 23,3 % населення потрапили у вікову категорію від 60 років. Дітей (0–14 років) в регіоні опинилося 13,8 %, людей у віці 15–64 року – 69,5 %, осіб у віці 65+ налічили 16,7 % [3].

У сільській місцевості мешкає більше літніх людей (25,8 % жителів у віці 60 років і старіше), ніж в містах (22,7 %). За рекомендацією ООН використовують ще один коефіцієнт старіння. Він враховує частку людей у віці від 65 років. Якщо показник перевищує 7 %, то населення вважають старим. У Харківській області він склав 16,7 % [3]. Як цінність «бути молодим» може реалізуватися в управлінні? Ось тільки деякі рекомендації: бейбі-бумери звертають увагу на те, що відбувається не в короткостроковій перспективі, вони орієнтовані на довгострокові стратегії, оскільки хочуть жити довго і активно. Вони уміють планувати і вбачати

ситуацію стратегічно. Сьогодні в управлінні містом важливе місце займає брендинг міста, бейбі-бумери розуміють та цінують це. Треба враховувати те, що голосувати вони будуть грошима і ставленням, а разом – впливати на рішення своїх дітей і онуків у виборі сервісів міста. І найголовніше, йдеться про найбільше зрушення парадигми – як живуть люди у віці "50+", "60+". Так, зараз бейбі-бумери створюють нові правила для себе. Але жити в цих нових умовах не лише їм, але і наступним поколінням.

Бейбі-бумери уміють бути наставниками – вони не лише знають технології і сценарії як діяти наставникові, але і цінують цю можливість. Для них почесно виступити в ролі наставника, навіть глобальніше – «бути наставником» по життю. Як показують наші дослідження, місто не використовує цей потенціал.

Місту, щоб ставати інноваційним, треба усе більш прискорюватися, включати те, що з'явиться або може з'явитися в майбутньому. До IQ і EQ треба додати AQ – адаптивний інтелект, здатність до адаптації. Адаптивність – як здатність прийняти зміни. Сьогодні культ темпу новизни. Як цей культ проявляється в системі взаємозв'язків поколінь у місті? Головне питання – як забезпечити спадкоємність між поколіннями, щоб відхід бейбі-бумерів не спричинив втрату унікальних знань і відносин.

Сьогодні сформувалося покоління Z, це особливо актуалізує не просто розуміння цінностей покоління Z, але і зміну концепції управління містом. У покоління Z проявляється гіперопіка – вони постійно знаходяться під наглядом дорослих. Після школи вони займалися з репетиторами, у результаті «зети» відчують дефіцит спілкування з однолітками. У гаджетах і технологіях вони розбираються краще, ніж в емоціях людей. Їм, що звикли з дитинства до візуальної інформації, складніше сприймати тексти, а це вимагає перебудови усєї вербальної ідеології управління містом.

Покоління Z – реалісти: вони живуть не лише в умовах глобальної економічної кризи, але і системної кризи в нашій країні. Згідно з даними фонду Pew Charitable Trusts, за час Великої рецесії середній рівень добробуту батьків «зетів» знизився приблизно на 45 %, а в нашій країні показник витрат тільки на їжу складає 50,3 %.

Мілленіали мають сумніви – чи варто було вкладати стільки сил і грошей у вищу освіту? Особливо враховуючи, що 44 % випускників закладів вищої освіти працюють за фахом, що не вимагає престижного диплому, а кожен восьмий випускник – безробітний. Покоління Z прагне до освіти, їм цікаво отримувати знання в різних форматах: навчання за вимогою (on – demand learning) або навчання точно в строки (just – in – time learning) – наприклад, курси на YouTube. Соціологічне дослідження, яке ми проводили в університеті, показало – «зети» орієнтовані отримати будь-який цінний досвід в різних ролях або проектах під час навчання в університеті. Нове покоління Z як ртуть, вони такі ж невловимі. Згідно з даними Бюро перепису населення США (U.S. Census Bureau), сьогодні до покоління Z належать майже 25 % жителів Землі. Це 75 % робочої сили і 50 % грошей вже в 2025 році.

В управлінні містом сегментація аудиторії, яка базувалася на усереднених уявленнях про те, чого може абстрактно хотіти людина, вже не працює. Абстракції більше немає. Не можна говорити, що люди з високим доходом хочуть більше комфорту, а з низьким – економії. Це минуле. Майбутнє міста – це розвиток. Контроль замінюється довірою, творчістю, залученістю.

В Україні до ключових проблем, пов'язаних з участю жителів в управлінні розвитком міст, належать: включення жителів в обговорення окремих проектів забудови і містобудівних документів лише на фінальному етапі розробки; невирішена ситуація із земельними ділянками

під багатоквартирними будинками (жителі не цілком розпоряджаються прибудинковою територією, так само як і не платять за користування нею). Ці проблеми призводять до таких негативних наслідків, як: недовіра до адміністрації з боку жителів; поява гіршої якості середовища ущільнюючої забудови і, навпаки, обструкція проектів, що покращують середовище з боку жителів; неможливість впорядкування стихійної парковки особистого автотранспорту в житловому середовищі; низька якість і дорожняча обслуговування середовища, фінансування якого здійснюється лише з бюджету міста, що призводить до її повільного занепаду.

Для повнішого розуміння партисипативного управління містом необхідно перерахувати його характерні плюси і мінуси, що дозволяє застосувати цей метод найбільш вдало. Плюси партисипативного проектування: підходить для спірних питань, в силу більшої залученості зацікавлених сторін; збільшує шанс визначення вірних цілей і стратегічних завдань, роблячи проект стійкішим; формулювання спільних цілей робить процес управління проактивним; зміцнення зв'язку між сторонами (жителі, бізнес, адміністрація) і ув'язка їх цілей підвищує шанс на позитивну зміну.

Мінуси партисипативного проектування: не має сенсу при низькій залученості жителів; висококонфліктні питання можуть утруднити перехід до компромісу, а в певних ситуаціях виключити його можливість; різниця владного потенціалу учасників (політична або економічна) може виключати можливість дійти компромісу; існує ризик місництва з боку жителів при ухваленні рішень, що призводить до ступору реалізації окремого проекту і може негативно відбитися на розвитку міста.

Таким чином, партисипативне управління містом – це відкрите поле діяльності, яке нове для України. Для реалізації викладених цілей потрібна подальший аналіз системи розвитку міста, націлений на її вдосконалення, а також активний пошук нових рішень, у тому числі із зверненням до теорії поколінь.

ЛІТЕРАТУРА

1. Радионова Л. А., Радионова О. Н. Диалектика взаємосвязи поколений в современном вузе: онтологический поход. Моделювання покоління F : зб. матеріалів міждисциплінар. наук.-практ. конф., Київ, 05 жовтня 2018 р. / [уклад. Л. І. Юдіна]. Київ : Юдіна Л. І., 2018. URL : <http://futurollog.com.ua/publish/12/zbirnyk.pdf>.
2. Шамис Е., Антипов А. Теория поколений. *Маркетинг Менеджмент*. 2007. № 6. URL : <http://old.e-executive.ru/publications/>.
3. Статистика населения Харькова за 2018 год. URL : <https://kh.vgorode.ua/news/sobytyia/367352-potomu-chno-na-desiat-devchonok-v-kharkove-pereschytaly-muzhchyn-y-zhenschyn>.